

Podnikavost a její podpora ve vzdělávání

Podkladový dokument pro kulatý stůl Národního konventu o EU

Autoři:

RNDr. Zdeněk Somr, viceprezident Hospodářské komory ČR

doc. Ing. Daniel Münich, PhD., výzkumný pracovník institutu CERGE-EI

Úvod

Česká republika i celá Evropská unie prochází řadou změn, které mají mimo jiné vliv na trh práce a požadavky kladené na podnikatele i zaměstnance. Inovace a technologický pokrok zároveň znamenají řadu nových příležitostí a oborů podnikání, nicméně dostatečná pozornost musí být věnována i vytvoření podmínek, které umožní tyto nové příležitosti využít. Právě z tohoto důvodu se v posledních letech dostává do popředí zájmu podnikatelské vzdělávání, jehož cílem je podpora podnikavosti a podnikatelského ducha, tedy schopností, postojů, dovedností a znalostí, které umožní nacházet, vytvářet a rozvíjet podnikatelský záměr, přeměnit nápady v činy a eliminovat možná rizika. K tomu je zapotřebí vhodná sada kompetencí, která obsahuje komunikační, plánovací, řídicí, marketingové, vůdcovské, ale i interpersonální dovednosti a dovednosti v oblasti informačních a komunikačních technologií. Ze získání těchto průřezových kompetencí přitom profitují nejen jedinci, kteří se rozhodnou sami podnikat, ale i ti, kteří se rozhodnou působit jako zaměstnanci. Benefity, které plynou z většího využití podnikatelského potenciálu, jsou prokazatelné jak pro ekonomiku dané země, tak pro společnost jako takovou. Podnikatelé přispívají výraznou měrou k tvorbě hrubého národního produktu, ke zvyšování investic a k podpoře zahraničního obchodu. Jejich schopnost využít nových podnikatelských příležitostí přispívá i ke zvýšení konkurenceschopnosti státu. Kromě toho vytváří nová pracovní místa a přispívají tak ke snižování nezaměstnanosti.

Tématu podnikavosti a její podpoře ve vzdělávání se věnuje aktuální kulatý stůl Národního konventu o EU, pro jehož účely byl zpracován tento podkladový materiál. Jeho cílem je seznámit účastníky kulatého stolu s danou problematikou, prodiskutovat cíle a ambice ČR v této oblasti, ujasnit si národní priority a definovat slabá místa, hledat společná řešení a inspirovat se příklady dobré praxe ze zahraničí. Dokument vytváří stručný tematický rámec vymezený následujícími diskuzními otázkami:

- 1) Jakým způsobem lze motivovat mladé lidi k podnikání? Jak upravit vzdělávací systém, aby u studentů dostatečně rozvíjel podnikatelské dovednosti (např. vizionářství, kreativitu, odhodlanost, samostatnost, přijetí rizika apod.)?
- 2) Jak by měla vypadat spolupráce mezi podnikatelskou a školskou/akademickou sférou, jakými způsoby ji lze usnadnit a jakými příklady ze zahraničí se lze inspirovat? Jak zvýšit roli zaměstnavatelů na definici studijních programů? Jaké nástroje pro lepší propojení podnikatelské a akademické sféry lze zavést na úrovni státu?
- 3) Jak zajistit konkurenceschopnost českých absolventů na evropském pracovním trhu v kontextu globalizace (průřezové dovednosti, jazyková vybavenost, praxe ve firmách, zahraniční pracovní zkušenosti apod.)?

- 4) Jak promítnout poptávku po rozvoji podnikatelských dovedností do systému odborné kvalifikace učitelů? Měly by být na pedagogy vyučující podnikatelské dovednosti kladeny určité povinné požadavky?

1. Motivace mladých lidí k podnikání a úprava vzdělávacích systémů k podpoře rozvoje podnikatelských dovedností

Podnikatelské dovednosti jsou důležité pro to, aby lidé získali větší kontrolu nad svou budoucností, ať už by se chtěli podnikání přímo věnovat, nebo pouze uplatnit nabyté dovednosti v jiných oborech. Na úrovni EU je nutnost rozvoje podnikatelského vzdělávání stanovena zejména sdělením Evropské komise s názvem **Přehodnocení vzdělávání**¹ z roku 2012, které přímo stanovuje reformovat vzdělávací systémy v EU tak, aby mimo jiné podporovaly podnikatelské dovednosti. Kromě toho doporučuje, aby všichni mladí lidé získali před ukončením povinné školní docházky alespoň jednu praktickou podnikatelskou zkušenost. Dále se tématu podnikatelského vzdělávání věnuje také **Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě ET 2020**², který si vedle obecné vize rozvoje vzdělávání klade za cíl zlepšit kreativitu a inovace, včetně podnikatelských dovedností, na všech úrovních vzdělávání a odborné přípravy. Důležitým dokumentem Evropské unie na toto téma je také **Akční plán podnikání 2020**³, který definuje podnikatelské vzdělávání jako jednu ze tří základních oblastí, kterými lze podpořit růst ekonomiky a tvorbu nových pracovních míst. Nicméně vzhledem k tomu, že vzdělávání patří do kompetencí jednotlivých členských států, jedná se ze strany EU o doporučení, jak tuto oblast dále rozvíjet. Z toho důvodu jsou systémy podpory podnikatelského vzdělávání napříč EU značně nesourodé.

Kromě výše uvedených dokumentů existuje řada dalších programů a nástrojů určených na podporu podnikatelského vzdělávání v EU. Nejrozšířenějším a zřejmě nejznámějším z nich je program **ERASMUS+**⁴, který se zaměřuje na oblast vzdělávání, odborné přípravy, mládeže a sportu na období 2014–2020. Tento sedmiletý program má k dispozici rozpočet ve výši 14,7 miliard EUR, což představuje 40% navýšení oproti programu Erasmus z období 2007-2013. Jedním z cílů programu Erasmus+ je propagovat vzdělávání v podnikatelských dovednostech a vytvářet strategická partnerství, která budou posilovat podnikatelského ducha, dovednosti a myšlení.

¹ Podpora výuky jazyků a jazykové rozmanitosti, Evropská Komise, 2015, dostupné na: http://ec.europa.eu/languages/policy/strategic-framework/rethinking-education_cs.htm

² Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě ET 2020, dostupné na: <http://www.et2020.cz/cs/evropska-spoluprace-vzdelavani-odborna-priprava>

³ The Entrepreneurship 2020 Action Plan, European Commission, 2015, dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan/index_en.htm

⁴ Erasmus+, European Commission, 2015, http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/discover/index_en.htm

I přes celou řadu existujících programů a nástrojů na podporu podnikatelského vzdělávání žádají školy, vzdělávací instituce, pedagogové, ale také podnikatelská sféra napříč EU, aby byl kladen ještě větší důraz na tuto oblast vzdělávání, která by podpořila uplatnitelnost na trhu práce, samostatnou výdělečnou činnost a celkové aktivní občanství, a která by studentům mohla rovněž poskytnout větší míru potřebných dovedností a kompetencí, jež jsou nezbytné při zakládání vlastního podnikání. V Evropě je zároveň nedostatek podnikatelů a podnikavé pracovní síly, která by přispěla k obnovení hospodářského růstu a dosažení udržitelného rozvoje, a proto se na toto téma zaměřuje i Evropská komise. V roce 2012 vydala publikaci s názvem **Podnikatelské vzdělávání v evropských školách**⁵, která se zaměřuje na zmapování rámců podnikatelského vzdělávání v zemích Evropy na základních a středních školách (ISCED 1-3). Zpráva uvádí, že většina členských států EU a Evropského hospodářského prostoru (EHP) se problematice podnikatelského vzdělávání věnuje stále více a zavedla určité rámce na jeho podporu. Ze všech zemí EU a EHP již osm vytvořilo zcela konkrétní strategii pouze pro oblast podnikatelského vzdělávání. Jedná se o Norsko, Švédsko, Estonsko, Litvu, Nizozemsko, Dánsko, Belgie (vlámská část) a Wales. Většina ostatních zemí, mezi které byla zařazena i Česká republika, se potom problematice podnikatelského vzdělávání věnuje alespoň v širších strategiích, kdy jsou cíle podnikatelského vzdělávání implementovány do širších vzdělávacích plánů. V návaznosti na dokončené vzdělání je pak možno využít *coaching* nebo *mentoring* pro budování nového podniku, nebo tzv. *start up* školení, která probíhají ve většině členských států.

Mnohačetné pozitivní dopady podnikatelského vzdělávání na růst a zaměstnanost prezentovala Evropská komise ve své studii z roku 2015 s názvem **Podnikatelské vzdělávání: Cesta k úspěchu**⁶, jež mapuje dopady, které podnikatelské vzdělávání může mít, a to jak na studenty a podnikatele, tak na celou ekonomiku EU a její společnost. Následující tabulka zobrazuje hlavní benefity vyplývající z podnikatelského vzdělávání.

Tabulka č. 1: Benefity podnikatelského vzdělávání

Pro jednotlivce	Pro podniky
→ posílení kariérních ambicí	→ rozvoj silnější podnikatelské kultury
→ zdokonalení v podnikatelských dovednostech	→ zintenzivnění zapojení zúčastněných stran
→ posílení důvěry v zakládání vlastních podniků	→ posílení většího zapojení pedagogů
Pro ekonomiku	Pro společnost
→ zvýšení množství startupového podnikání	→ posílení ochrany jednotlivců před vyloučením ze společnosti
→ vytváření úspěšných <i>joint-ventures</i>	

Zdroj: *Entrepreneurship Education: A road to success, European Commission, 2015*

⁵ Entrepreneurship Education at School in Europe, European Commission, EURYDICE, 2012

⁶ Entrepreneurship Education: A road to success, European Commission, DG for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, 2015

Na národní úrovni je podpora podnikatelského vzdělávání a podnikatelských dovedností definována především **Koncepcí podpory mládeže na období 2014 – 2020**⁷ vydanou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) a schválenou vládou ČR v květnu 2014. Ta definuje podporu motivace mladých lidí k aktivnímu vytváření podnikatelského prostředí, k vlastnímu podnikání a přeměnu jejich kreativních a inovativních nápadů do podnikatelských záměrů jako jedno z opatření, kterým je možné dosáhnout lepší zaměstnatelnosti mládeže.

2. Spolupráce mezi podnikatelskou a školskou/akademickou sférou

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, větší míra podnikatelského vzdělávání by zvýšila uplatnitelnost absolventů na trhu práce, lépe by je připravila na přechod ze škol na pracovní trh a poskytla jim větší míru potřebných dovedností a kompetencí, jež jsou nezbytné při zakládání vlastního podnikání. Klíčem k tomu je lepší a intenzivnější propojení podnikatelské a akademické sféry.

Konkrétním příkladem dobré praxe propojení soukromého a akademického sektoru je činnost organizace **Junior Achievement Europe**⁸, která si klade za cíl propojit žáky a studenty základních a středních škol a univerzit s podniky, díky čemuž si mohou zlepšit své podnikatelské dovednosti a uvědomit si, co vše je potřeba pro úspěch ve světě podnikání. Spolupráce je zaměřená především na řešení projektů z reálného prostředí, kdy si žáci a studenti osvojí dovednosti jako řešení problémů, týmová spolupráce, organizace, komunikace nebo vůdcovství. Zároveň mohou využít teoretické znalosti nabyté během studia. Mezi roky 2001 a 2014 se programu zúčastnilo více než 3,2 milionu studentů a 146 000 pedagogů z více než 72 000 škol, přičemž z řad firem se do projektu zapojilo více než 165 000 dobrovolníků. Benefity užší spolupráce soukromého a akademického sektoru jsou přitom jasně patrné:

- absolventi programu jsou více ambiciózní a mají pozitivnější pohled na budoucnost
- absolventi mají větší tendenci k zakládání vlastních podniků, přičemž polovina absolventů si založila své vlastní *startupy*, které vykazují vyšší míru „přežití“ podniku a generují vyšší zisky
- absolventi mají mnohem vyšší úspěšnost při získávání pracovních pozic vyžadujících vůdcovství

Organizace je od roku 1992 aktivní i v České republice a jejím programem prošlo přes 300 000 studentů.

⁷ Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020, MŠMT, 2014, dostupné na: <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>

⁸ JA Europe, dostupné na: <http://www.jaeurope.org/>

Téma spolupráce soukromého a akademického sektoru je často skloňované i na národní úrovni, a to zejména díky tlaku podnikatelských a zaměstnavatelských organizací, které pociťují nedostatek kvalitní pracovní síly a chtějí být v této oblasti proaktivní. K tématu spolupráce mezi podniky a akademickým sektorem v ČR vydal Národní ústav pro vzdělávání v roce 2014 výsledky dlouhodobého šetření **Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol**.⁹ Výsledky potvrzují, že v současnosti je nejvyužívanější formou spolupráce odborný výcvik či praxe ve firmě, což představuje pozitivní prvek z hlediska zvýšení šance absolventů na uplatnění na trhu práce. Praxe ve firmě je z hlediska srovnání situace v jednotlivých sektorech upřednostňovaná zejména zaměstnavateli v sekundárním sektoru. Závěry dále potvrzují pokles spokojenosti zaměstnavatelů s kvalitou absolventů a obecně mladé pracovní síly u všech sledovaných stupňů dosaženého vzdělání. Situace je z pohledu zaměstnavatelů nepříznivá především v rámci sekundárního sektoru. Zaměstnavatelé často trpí nedostatkem pracovní síly v oborech strojírenství a strojírenská výroba, stavebnictví, geodézie a kartografie, elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika. Z reakcí zároveň vyplývá, že třetina dotazovaných zaměstnavatelů žádným způsobem se školami nespolupracuje. Důvodem může být jednak nezájem ze strany akademické sféry, možná časová náročnost či nedostatečná informovanost firem o možnostech spolupráce.

Tabulka č. 2: Spolupráce zaměstnavatelů se školami – srovnání v letech 2004 – 2007 a 2013

Komunikace zam. se školami (%)	Zaměstnavatelé v sekundárním sektoru		Zaměstnavatelé v terciárním sektoru		Zaměstnavatelé v kvartérním sektoru	
	2013	Změna oproti vlně 2004-2007	2013	Změna oproti vlně 2004-2007	2013	Změna oproti vlně 2004-2007
Praxe žáků a studentů v rámci výuky, kterou na závěr vyhodnocuje zaměstnavatel	31%	-18%	33%	-17%	36%	-23%
Exkurze a návštěvy žáků a studentů na pracovišti	28%	-37%	13%	-10%	26%	-12%
Praxe žáků a studentů v rámci výuky, kterou zaměstnavatel nijak nehodnotí	22%	-21%	17%	-26%	21%	-12%
Nabídka pracovních míst pro absolventy konkrétních škol (inzerovaná ve školách)	20%	-24%	9%	-15%	9%	-13%
Participace pracovníků na výuce, přednášky zaměstnavatelů ve školách	7%	-9%	8%	0%	20%	-9%
Poskytování materiálů pro výuku	11%	-10%	9%	-4%	10%	-6%
Participace na výzkumných či jiných projektech určité školy	9%	-10%	4%	-3%	16%	0%
Sponzorování škol	13%	-14%	7%	-15%	4%	-3%
Účast zaměstnavatelů na závěrečných zkouškách žáků či studentů	6%	-9%	4%	-11%	8%	-14%
Vzdělávání vyučujících - výměna zkušeností mezi školou a zaměstnavatelem	5%	-6%	4%	-4%	11%	-5%
Vyhlašování soutěží pro žáky školy	5%	-4%	3%	-2%	10%	-6%
Poskytování technického vybavení pro školy	7%	-10%	6%	-2%	3%	-6%
Sponzorování žáků a studentů	5%	-8%	5%	0%	3%	0%
Jiné	4%	-10%	4%	-14%	6%	-10%

Hodnoty jsou zvýrazněné v případě, že je rozdíl vyšší než průměrný rozdíl v daném sloupci

Zdroj: *Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol*, NÚV, 2014

⁹ Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol, NÚV, 2014, dostupné na: http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0_93&NazevSeo=Potreby-zamestnavatele-a-pripravenost-absolventu-

Výše uvedená tabulka zobrazuje srovnání spolupráce zaměstnavatelů se školami v letech 2003 - 2007 a 2013. Při pohledu na jednotlivé formy spolupráce data potvrzují, že nejvyužívanější formou spolupráce je v současné době zavedení praxe do výuky u žáků a studentů. Oproti předchozím rokům došlo také k výraznému navýšení exkurzí a návštěv žáků a studentů na pracovištích a také ke zvýšení nabídek pracovních míst pro absolventy, především v sekundárním sektoru.

Konkrétní požadavky na propojení soukromého a akademického sektoru byly formulovány také například na **Vzdělávacím fóru 2014 – Praxe do firem**, kde se setkali zástupci zaměstnavatelů, vzdělávacích institucí a představitelé krajů a ministerstev. Cílem fóra bylo identifikovat a navrhnout řešení problému s nedostatkem kvalifikovaných absolventů středních a učňovských škol. Mezi konkrétní návrhy fóra patřilo:

- Realizovat maximum praktické výuky ve firmách
- Upravit kapacity oborů na základě predikcí trhu práce
- Obsah rámcových vzdělávacích programů (RVP) a školních vzdělávacích programů (ŠVP) přizpůsobit potřebám zaměstnavatelů
- Změnit financování regionálního školství dle kvality a uplatnitelnosti absolventů
- Zavést polytechnickou výuku v mateřských i základních školách
- Zaměřit se na matematiku, fyziku a jazyky s důrazem na změnu forem jejich výuky

V souvislosti s tím vydal Národní ústav pro vzdělání **Obecný model spolupráce škol a zaměstnavatelů- kategorie dosaženého vzdělání L¹⁰**, který se zaměřuje na obecné principy spolupráce škol a zaměstnavatelů pro realizaci v odborných školách a identifikuje místa, v nichž je možné prohlubovat spolupráci škol a firem v reálné praxi. Hlavní formy spolupráce, u nichž model stanovuje konkrétní principy k prohloubení, jsou:

- **Praktické vyučování – odborná praxe**
 - U této formy spolupráce model doporučuje realizovat odbornou praxi na pracovištích zaměstnavatelů tak, aby žáci získali představu o reálném pracovním prostředí a práci v oboru a realizovat kooperaci mezi odborníky z praxe a učiteli odborných předmětů.
- **Odborný výcvik**
 - Cílem odborného výcviku by mělo být zvýšení odborných kompetencí v reálném prostředí, a to přes aktivní vstup podniků a budoucích zaměstnavatelů do procesu praktické přípravy žáků na povolání.

¹⁰ Obecný model spolupráce škol a zaměstnavatelů, NÚV, 2014, dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/POSPOLU/L_obecny_model_09012014.pdf

- **Využití odborníků z praxe**

- Cílem využívání odborníků z praxe by mělo být zkvalitňování procesu výuky nových technologií, pracovních postupů a trendů v konkrétním oboru, a to formou lepší informovanosti žáků i učitelů v prostředí školy, podniku nebo center odborné přípravy

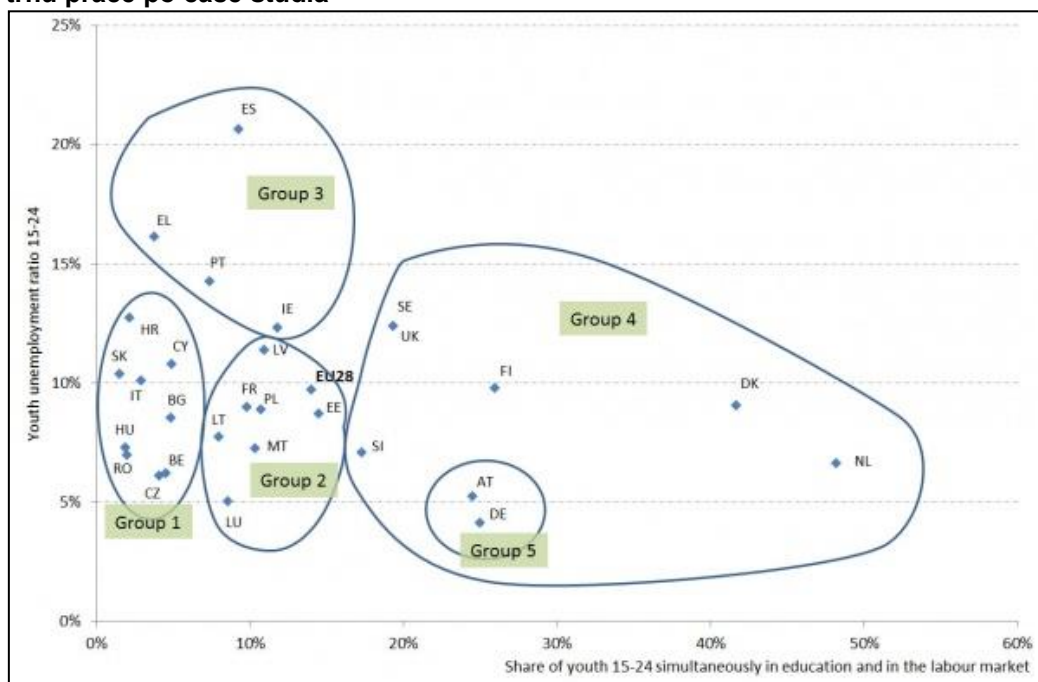
- **Profilové maturitní zkoušky**

- Model navrhuje vytvořit konkrétní model pro ověřování odborné způsobilosti žáků oborů vzdělání kategorie L pro výkon povolání a pracovních činností formou profilové části maturitní zkoušky, která by nastavila větší provázanost profilových maturitních zkoušek s praxí jako nástroje pro zkvalitnění vzdělávání a pro lepší zaměstnatelnost absolventů odborných škol.

3. Konkurenceschopnost českých absolventů na evropském pracovním trhu

V posledních letech pokračuje trend růstu vzdělanosti, a to ve všech věkových skupinách. Ve většině evropských zemí děti dosahují vyššího vzdělání než jejich rodiče. I přes rostoucí míru vzdělanosti však Evropská unie bojuje s vysokou mírou nezaměstnanosti mladých lidí, absolventů nevyjímaje, a na druhé straně čelí nedostatku pracovních sil a absolventů s odbornou kvalifikací. Důvodem je strukturální a kvantitativní nesoulad zastoupený na jedné straně nedostatkem odborných kvalifikací a přebytkem jiných kvalifikací na straně druhé, což se logicky projevuje na uplatnitelnosti studentů na pracovním trhu.

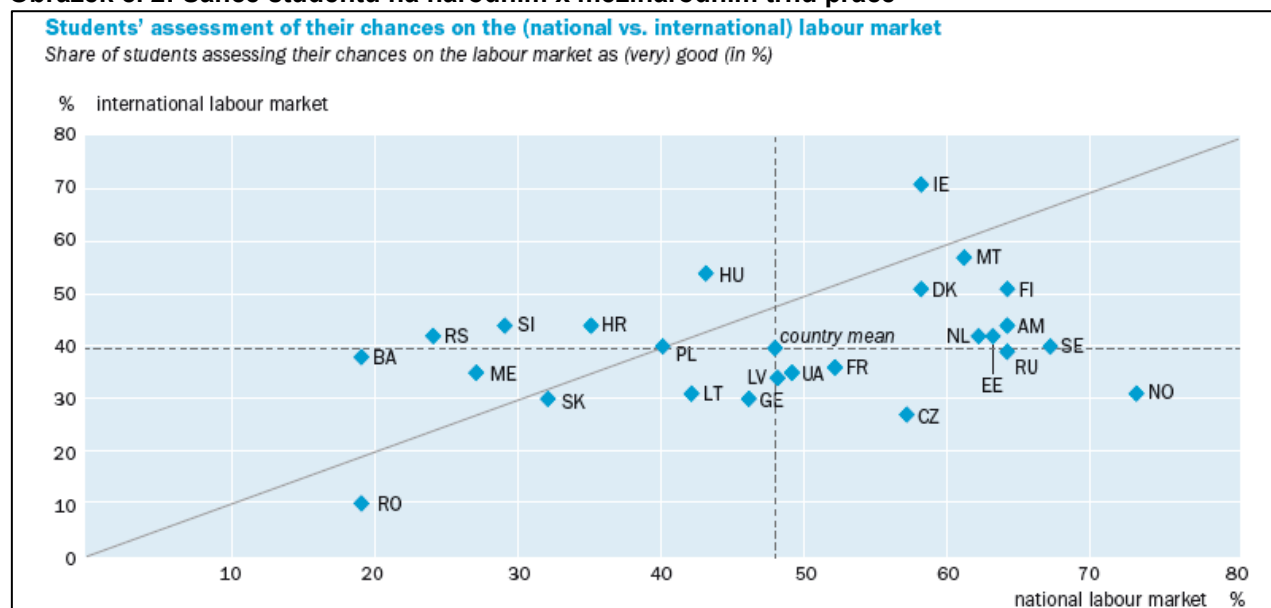
Obrázek č. 1: Procentuální nezaměstnanost mladých lidí v EU vůči podílu mladých lidí aktivních na trhu práce po čase studia

Zdroj: Eurostat, 2015

Mezinárodní srovnání uplatnění na trhu práce nabízí evropský projekt Eurostudent, který v první polovině roku 2015 publikoval závěrečnou zprávu **EUROSTUDENT V 2012-2015, Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators**¹¹ zabývající se studentským hodnocením kvality studia a jejich představami o uplatnění na evropském trhu práce. Spokojenost českých studentů s kvalitou studia je dle zprávy vysoká, konkrétně spokojenost se svým studijním programem vyjádřilo 78 % českých studentů, což je druhý nejlepší výsledek v celé EU. Horší je však vidina šancí uplatnění v oboru na národním trhu, kdy pouze 57 % dotázaných českých studentů věří v uplatnění ve svém oboru na národním trhu. Možnost uplatnění na mezinárodním trhu vidí pozitivně pouze 27 % českých studentů, a to i přesto, že 27 % studentů absolvovalo během svého studia pobyt v zahraničí. Z hlediska uplatnění na mezinárodním trhu práce se jedná o druhý nejhorší výsledek v rámci celé EU. Nejvíce si v tomto ohledu věří absolventi medicíny, přírodních věd a strojírenských oborů.

Obrázek č. 2: Šance studentů na národním x mezinárodním trhu práce

Zdroj: Evropský výzkum Eurostudent, 2015

Nástroje na zlepšení uplatnění absolventů na trhu práce jsou již na úrovni EU zavedeny. Pozitivní dopad programů na rozvoj podnikání dokazuje **studie dopadu Evropské komise**¹² z roku 2014, která potvrzuje, že výměnný program Erasmus, který nabízí výměnné studijní a pracovní stáže pro všechny členské země EU, zlepšuje zaměstnanost a profesní mobilitu studentů. Studie, kterou vypracovali nezávislí odborníci, je největší svého druhu a byly v ní shromážděny názory téměř 80 000 respondentů včetně studentů a podniků. Z výše zmíněné studie vyplývá, že se

¹¹ EUROSTUDENT V 2012-2015, Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators, EuroStudent, 2015

¹² The Erasmus Impact Study, European Commission, 2014, dostupné na: http://ec.europa.eu/education/library/study/2014/erasmus-impact_en.pdf

absolventi s mezinárodní zkušeností mnohem lépe uplatní na trhu práce. Ve srovnání s těmi, kteří tuto zkušenost nemají, jsou dvakrát méně ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností a pět let po ukončení studia je míra jejich nezaměstnanosti o 23 % nižší. Studijní mobilita podporovala i podnikatelského ducha, kdy téměř každý desátý student, který se účastnil výměnného pobytu, si později založil svoji vlastní firmu. Krom toho téměř polovina absolventů programu Erasmus uvedla, že si dokážou představit založení vlastního podnikání a zhruba třetina to po skončení studia plánovala udělat. Studie dále ukazuje, že 92 % zaměstnavatelů hledá právě osobnostní rysy, které tento program pomáhá rozvíjet, a to toleranci, sebedůvěru, schopnost řešit problémy, zvědavost, znalost svých silných a slabých stránek a rozhodnost při přijímání rozhodnutí. Studenti programu Erasmus při měření těchto kvalit vykazují vyšší hodnoty již před začátkem pobytu. Po návratu jsou tyto hodnoty oproti ostatním studentům v průměru vyšší o 42 %. I přesto, že se tento výsledek dá považovat za úspěch, se chce stávající program Erasmus+ ještě více zaměřit na rozvoj podnikatelských dovedností a podnikatelské vzdělávání.

Obrázek č. 3: Zaměstnanost a profesní rozvoj

Zdroj: Tisková zpráva Evropské komise – Erasmus Studie dopadu, 2014

Na národní úrovni sleduje uplatnitelnost absolventů zejména Národní ústav pro vzdělávání České republiky, který pravidelně vydává analýzy z této oblasti. V roce 2013 vydal zprávu s názvem **Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce**¹³ obsahující statistiky uplatnění absolventů českých škol na trhu práce, a to jak ve svém vystudovaném oboru, tak v oboru jiném. Z výsledku šetření vyplývá, že přímo ve svém oboru se v rámci sledovaného vzorku uplatnilo podle svého vyjádření 40 % absolventů, v příbuzném oboru asi 27 % a do jiného oboru odešlo

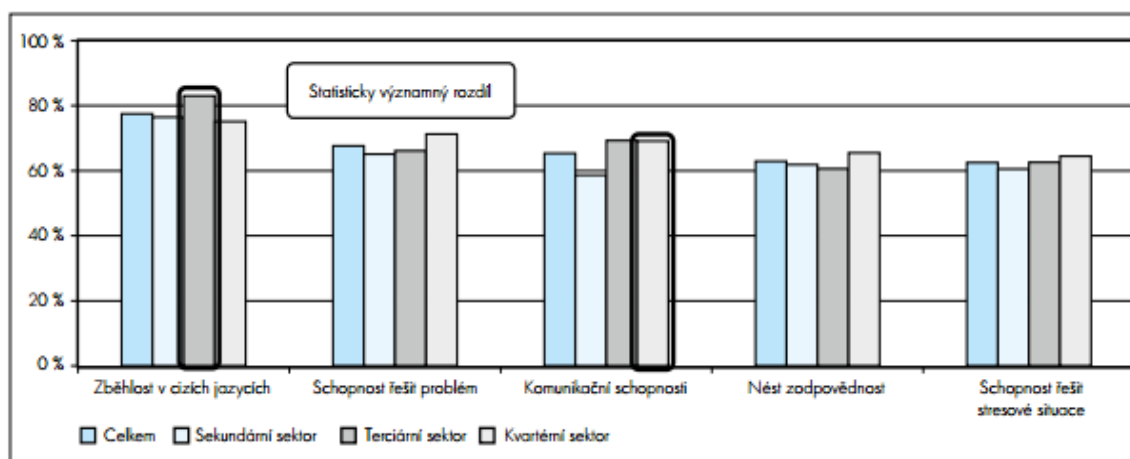
¹³ Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce, NUV, Trhlíková Jana, 2013

34 % dotázaných absolventů středních škol. V současné době patří ČR mezi země s jednou z nejnižších nezaměstnaností v rámci EU, včetně nezaměstnanosti mladých lidí.

Díky zvyšující se mezinárodní spolupráci a možnostem uplatnění na mezinárodním trhu práce se mění požadavky zaměstnavatelů na zaměstnance a zároveň také požadavky na absolventy škol. Již neplatí, že by stačila pouze základní znalost anglického jazyka, a to jen u nejvyššího managementu společnosti. Jazykové znalosti jsou v současné době jedním z hlavních kritérií při hledání vhodných adeptů na pracovní pozice, přičemž platí, že čím větší je zběhlost v cizích jazycích, tím větší je šance na uplatnění na trhu práce.

Jazyky však samozřejmě nejsou jedinou dovedností, kterou zaměstnavatelé od absolventů vyžadují, přičemž velký důraz je kladen na průřezové kompetence. Podle průzkumu Národního ústavu pro vzdělávání s názvem **Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2014**¹⁴ vyžadují zaměstnavatelé především schopnost řešit problémy, reagovat na nastalou situaci a komunikační dovednosti, které jsou spolu se znalostí cizích jazyků nejčastěji skloňované. Krom toho je kladen důraz na schopnost nést odpovědnost, řešit stresové situace, flexibilitu a kompetence související s porozuměním pracovních instrukcí. Preference se sice liší sektor od sektoru, ale právě tyto dovednosti jsou nejčastěji zmiňované napříč sektory, a to i v souvislosti s dovednostmi, které budou získávat na významu v průběhu budoucích let.

Obrázek č. 4: Kompetence, u kterých zle zaměstnavatelů v příštích letech vzroste důležitost

Zdroj: Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2014, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha, 2015

¹⁴ Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2014, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha, 2015

4. Odborná kvalifikace pedagogů

Nezbytnou součástí změn v oblasti podnikatelského vzdělávání je složitá otázka zajištění kvalitních učitelů a mentorů a zapojení podnikatelů z praxe, kteří budou ochotní předat své zkušenosti studentům. V současné době existuje několik příkladů účinných vzdělávacích programů v oblasti podnikání z mezinárodního prostředí. Jedním z nich je program prováděný **irskou Národní nadací pro výchovu k podnikání** (*National Foundation for Teaching Entrepreneurship, NFTE*)¹⁵, která nabízí intenzivní školení pro školitele a středoškolské učitele. Dalším zdrojem inspirace může být **nizozemský Akční program podnikání a vzdělávání**¹⁶, jehož součástí je rovněž vzdělávání učitelů v podnikatelské sféře. Dalším příkladem dobré praxe je již výše zmíněná iniciativa **Junior Achievement**. Podnikatelské vzdělávání je více než jen příprava na to, jak vést podnik. Znamená rozvoj podnikatelských postojů, dovedností a znalostí, které by měly studentovi umožnit, aby přeměnil nápady v činy. Učitelé však nemohou učit podnikatelským dovednostem, nejsou-li sami podnikaví. Učitelé a školy také nemohou uskutečnit své cíle bez spolupráce a partnerství se svými kolegy, podniky a dalšími zúčastněnými stranami.

V červnu 2013 zveřejnila Evropská komise **Příručku pro pedagogy**¹⁷, která obsahuje seznam základních zásad pro učitele vyučující podnikání, podle nichž je třeba hodnotit kvalitu výsledků učení pro mezioborové učení, základní vzdělání a odbornou přípravu učitelů, mentorství a inovace v pedagogice v oblasti podnikání, a která předkládá klíčová sdělení obsažená v praktických příkladech.

Příručka mimo jiné stanovuje několik nezbytných podmínek, které přispívají k podnikatelskému vzdělávání učitelů. Patří mezi ně:

- Náležité počáteční vzdělávání učitelů
- Pedagogické vzdělávací instituce s podnikatelskou strategií a vizí
- Programy podnikatelského vzdělávání učitelů založené na nových pedagogických postupech
- Kvalitní další profesní rozvoj, zejména v podnikatelských dovednostech
- Škola podporující podnikatelského ducha a náležitá podpora ze strany vedoucích pracovníků škol
- Partnerství s podnikatelským sektorem
- Vytváření sítí pro výuku podnikatelských dovedností a výměna zkušeností

¹⁵ Program nadace NFTE, National Youth Development Organisation, 2013

¹⁶ Nizozemský akční program podnikání a vzdělávání, 2008, dostupné na:

<http://www.rvo.nl/sites/default/files/bijlagen/Voortgangsrapportage%20%20Onderwijs%20en%20Ondernemerschap.pdf>

¹⁷ Entrepreneurship education – A guide for Educators, ICF GHK pro GŘ pro podniky a průmysl Evropské komise, 2013

Závěr

Podpora podnikatelského vzdělávání je jednou z priorit Evropské unie, neboť patří mezi základní oblasti, kterými lze podpořit růst ekonomiky a tvorbu nových pracovních míst. Toto téma se také dostává do popředí zájmu jednotlivých členských států, nicméně úroveň provádění strategií pro implementaci podnikatelského vzdělávání do národních rámců vzdělávání se v každé zemi značně liší. Benefity plynoucí z podpory podnikatelského myšlení jsou přitom jasně prokazatelné. Studenti účastníci se podnikatelského vzdělávání mají větší úspěšnost při zakládání vlastního podnikání a jejich společnosti jsou inovativnější a úspěšnější než ty podniky, v jejichž čele stojí osoby bez podnikatelského vzdělání. To se pozitivně odráží na ekonomickém růstu, neboť malé a střední podniky a mikro-podniky, které jsou nejčastěji zakládány, jsou základním kamenem pro tvorbu pracovních míst a pro hospodářský růst. Podnikatelsky vzdělaní absolventi také čelí nižšímu riziku nezaměstnanosti a vykazují větší míru stálého zaměstnání. Ve srovnání se svými vrstevníky dosahují vyšších pracovních pozic s lepším finančním ohodnocením. V rámci České republiky je tlak na nutnost začlenění podnikatelského vzdělávání do vzdělávacího rámce vytvářen zejména podnikatelskou a zaměstnavatelskou komunitou, neboť ta nejvíce pociťuje nedostatek kvalitně a komplexně vzdělaných absolventů, kteří jsou vybaveni průřezovými kompetencemi využitelnými jak v podnikání, v pozici zaměstnance, tak i v soukromém životě. Pro dosažení co nejlepších výsledků v oblasti podnikatelského vzdělávání je nutná intenzivní spolupráce veřejného a soukromého sektoru, včetně zapojení sociálních partnerů a dalších zúčastněných stran.

Reference

- [1] Podpora výuky jazyků a jazykové rozmanitosti, Evropská Komise, 2015, dostupné na: http://ec.europa.eu/languages/policy/strategic-framework/rethinking-education_cs.htm
- [2] Strategický rámec evropské spolupráce ve vzdělávání a odborné přípravě ET 2020, dostupné na: <http://www.et2020.cz/cs/evropska-spoluprace-vzdelavani-odborna-priprava>
- [3] The Entrepreneurship 2020 Action Plan, European Commission, 2015, dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/action-plan/index_en.htm
- [4] Erasmus+, European Commission, 2015, http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/discover/index_en.htm
- [5] Entrepreneurship Education at School in Europe, European Commission, EURYDICE, 2012
- [6] Entrepreneurship Education: A road to success, European Commission, DG for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs, 2015
- [7] Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020, MŠMT, 2014, dostupné na: <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>
- [8] JA Europe, dostupné na: <http://www.jaeurope.org/>
- [9] Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol, NÚV, 2014, dostupné na: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-093&NazevSeo=Potreby-zamestnavatele-a-pripravenost-absolventu->
- [10] Obecný model spolupráce škol a zaměstnavatelů, NÚV, 2014, dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/POSPOLU/L_obecny_model_09012014.pdf
- [11] EUROSTUDENT V 2012-2015, Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators, EuroStudent, 2015
- [12] The Erasmus Impact Study, European Commission, 2014, dostupné na: http://ec.europa.eu/education/library/study/2014/erasmus-impact_en.pdf
- [13] Využití kvalifikace absolventů středních škol na trhu práce, NUV, Trhlíková Jana, 2013
- [14] Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2014, Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha, 2015
- [15] Program nadace NFTE, National Youth Development Organisation, 2013
- [16] Nizozemský akční program podnikání a vzdělávání, 2008, dostupné na: <http://www.rvo.nl/sites/default/files/bijlagen/Voortgangsrapportage%20%20Onderwijs%20en%20Ondernemerschap.pdf>
- [17] Entrepreneurship education – A guide for Educators, ICF GHK pro GR pro podniky a průmysl Evropské komise, 2013